LLH
Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

Oslo, 13. november 2015

Høringssvar "lov om endring av juridisk kjønn"

Oppsummering

LLH støtter høringsnotatets hovedforslag om å innføre en rett til å endre juridisk kjønn uten krav om bestemt diagnose eller medisinsk behandling. LLH er enig med departementet i at retten til å endre juridisk kjønn baseres på egen opplevelse av kjønnsidentitet. LLH har lenge kjempet for denne endringen, og det er på høy tid at det innføres. Vi ønsker å takke HOD for at de nå legger til rette for at en betydelig gruppe mennesker vil kunne leve i tråd med egen identitet.

LLH ønsker også å understreke hvor imponert vi er med ekspertgruppens grundige arbeid. "Rett til rett kjønn" har ikke bare satt departementet i stand til å utforme et godt høringsnotat, men rapporten utgjør også et viktig kunnskapsgrunnlag på feltet.

Under følger en oppsummering av LLHs innspill:

- LLH støtter forslaget om retten til å endre juridisk kjønn uten krav om bestemt diagnose eller medisinsk behandling
- LLH støtter erklæringsmodellen
- LLH støtter 16 år som aldersgrense for selv å kunne søke om endring av kjønn
- LLH støtter ikke en nedre aldersgrense for endring av juridisk kjønn
- LLH støtter ikke at foreldre skal kunne stå til hinder for personer som ønsker å endre juridisk kjønn før fylte 16 år

LLH mener følgende punkter må utredes nærmere, uten at de bør stå i veien for en snarlig innføring av muligheten til endring av juridisk kjønn:

- Innføring av et tredje kjønnsalternativ
- Muligheten for en faglig vurdering gjennom en tredjepartsfunksjon hvis en eller begge med foreldreansvar motsetter seg barnets ønske om kjønnsskifte
- Lovens forhold til annen lovgivning, spesielt barneloven og andre lover hvor "mor" og "far" benyttes
- Bruken av begrepet "kroppslig kjønn" i forslaget til § 6, og hvorvidt bruken av dette begrepet er nødvendig
- Personvernet til personer som har byttet kjønn, spesielt med tanke på hvordan de betegnes i offentlige registre og dokumenter

LLHs kommentarer

Til punkt 6.1.2 Erklæringsmodell

LLH støtter forslaget om at det skal være en erklæringsmodell som legges til grunn for endring av juridisk kjønn. Kjønnsidentitet er et personlig anliggende, og det kun er den

det gjelder som kan uttale seg om egen kjønnsidentitet. Vi er således helt på linje med ekspertgruppen her, og mener erklæringsmodell er den eneste modellen som kan legges til grunn i en lov om endring av juridisk kjønn.

Til punkt 6.1.3 Pålagt refleksjonsperiode
LLH støtter flertallets innstilling om ikke å ha en refleksjonsperiode for endre av juridisk kjønn. Ekspertgruppen skilte seg i et flertall og et mindretall i dette spørsmålet, men LLH ønsker å påpeke at flertallet er i klar overvekt. LLH stiller seg da også bak ekspertgruppens flertall, og ønsker ikke en pålagt refleksjonsperiode før endring av juridisk kjønn. LLH er fornøyde med at departementet følger det overveldende flertallets linje i dette spørsmålet.

LLH er enig med departementet i at det i de aller fleste tilfeller vil ligge betydelig personlig refleksjon bak ønsket om å skifte juridisk kjønn. En påtvunget refleksjonsperiode, uavhengig av varighet vil oppleves som formyndersk og ydmykende, og som nok en hindring for å oppnå retten til å leve ut egen identitet. I tillegg vil de som blir pålagt denne refleksjonsperioden med rette kunne oppleve at livet deres blir satt på vent, for eksempel i forbindelse med jobbsøking, skolegang m.m.

LLH mener svarslippordningen representerer en tilstrekkelig sikkerhetsventil i de tilfellene hvor en som ønsker å endre juridisk kjønn faktisk ønsker å revurdere valget. På denne måten unngår man også de tilfellene hvor noen endrer kjønn som en følge av noe annet enn personlig refleksjon.

Generelt om barneperspektivet
Høringsnotatet viser i punkt 10.2.1 til barns rett til medvirkning etter barnekonvensjonen og barneloven. Selv om det er bra at notatet nevner disse bestemmelsene, mener vi det er en for generell henvisning til barnets rettigheter. Eksempelvis er kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk en svært sentral del av den enkeltes identitet, men på tross av dette er det ikke en henvisning til barnekonvensjonen art. 8 om retten til barnets identitet i høringsnotatet. LLH savner et mer konkret barneperspektiv i høringsnotatet.

Til punkt 7.2.1 Aldersgrense for endring av juridisk kjønn
Ekspertgruppen foreslo at aldersgrensen for endring av juridisk kjønn skulle være på 18 år, mens departementet foreslår 16 år i høringsnotatet. LLH stiller seg bak departementets forslag om 16 års aldersgrense. Det fremstår for oss som om ekspertgruppen foreslo aldersgrense på 18 år fordi den ikke trodde det ville være mulig å sette grensen lavere innenfor gjeldende lovverk. Vi har fått klare signaler om at ekspertgruppen stiller seg bak departementets forslag om 16 års aldergrense. LLH er av den bestemte oppfatning at det forbedrer et menneskes livskvalitet å kunne leve i samsvar med egen kjønnsidentitet. Per i dag er den medisinske lavalder 16 år, og vi finner det derfor fornuftig å følge den medisinske lavalderen også for endring av juridisk kjønn.

Til punkt 7.2.2 Barn mellom 7 og 16 år
Departementet skriver i sitt forslag at det ikke er behov for fylkesmannen eller andre eksterne myndigheter å føre kontroll med beslutningen om endring av juridisk kjønn. I høringsnotatet er det formulert

> ”[d]et er foreldrene og barnet som er best skikket til å treffe riktig beslutning. Dersom barnet har to med felles foreldreansvar og en av disse ikke ønsker å søke om endring, vil det mest forsvarlige være at barnet venter til fylte 16 år før endring kan finne sted.”

LLH er ikke enig i denne konklusjonen, og vi stiller oss spørrende til hvem denne løsningen er mest ”forsvarlig” for. Denne løsningen innebærer at barn i over ti år kan risikere å måtte leve et liv som ikke er i tråd med sin identitet, noe som vil kunne være i strid med BK. Art. 8. Vi mener klart at jo tidligere et barn får leve i tråd med sin kjønnsidentitet, jo bedre vil det være for barnet.

Videre skriver departementet i høringsnotatet at

> ”[d]et er lite formålstjenlig at en eksternt instans overprøver uenighet om endring av juridisk kjønn, da eksterne, faglige vurderinger i liten grad er egnet til å overprøve et slikt personlig anliggende”.

LLH mener denne vurderingen fra departementet er upresis, og i verste fall feilaktig. Vi er enige med departementet i at dette er et ”personlig anliggende”, men det er et personlig anliggende hos det barnet det gjelder. I situasjonen som departementet skisserer er uenigheten mellom foreldrene. Det er derfor ikke et fullgodt argument at avgjørelsens personlige karakter er til hinder for at en ekstern, faglig instans kan overprøve en uenighet mellom foreldrene. Det samme problemet kan gjøre seg gjeldende dersom ingen av foreldrene støtter barnets følelse av kjønnsidentitet. LLH mener at en med nevnte kompetanse også her vil kunne komme med anbefalinger til for eksempel fylkesmannen, hvis barnets kjønnsdysfori oppdages i kontakt med for eksempel skolehelsetjenesten. LLH savner generelt fokus på at barnets stemme, i et så personlig og viktig spørsmål må veie tyngst. Vi kan ikke se at løsningen som skisseres i høringsnotatet er i tråd med barnekonvensjonens art. 12, eller barneloven §§ 31 og 33.

LLH mener at en instans som består av fagfolk med særskilt barnefaglig og kjønnsfaglig kompetanse vil kunne komme med anbefalinger til en offentlig instans, som for eksempel fylkesmannen. En vurdering av dette ble foretatt i Sverige i SOU 2014:91 Juridiskt kön og medicinsk könskorrigering.[1] Høringsnotatet viser selv til denne utredningen, og vi ber departementet endre sitt forslag på dette området.

Til punkt 7.2.3 Barn under 7 år

LLH støtter ikke en nedre aldersgrense for endring av juridisk kjønn.

LLH mener at aldersgrensen på 7 år fremstår som en tilfeldig valgt alder. Vi mener det vil være en mye bedre løsning hvis foreldrene sammen med barnet fatter en avslutning som er i tråd med barnets identitet og ønsker, uten at en nedre aldersgrense skal være til hinder for dette. LLH mener det ikke er ønskelig med en nedre aldersgrense på dette området.

LLH tror også det kan være uheldig at et barn med en klar følelse av kjønnsinkongruens ikke tillates å skifte juridisk kjønn før skolegang allerede er påbegynt. Vi mener dette kan være en unødig belastning for barnet.

---

[1] http://www.regeringen.se/contentassets/cc83a2119dba4a3781966d2e3555062e/juridiskt-kon-och-medicinsk-konskorrigering-sou-201491

LLH mener også det er uheldig at høringsnotatet trekker inn "medfødt somatisk kjønnsutvikling" og "udefinerbare kjønnskarakteristika" i et høringsnotat som ellers omhandler endring av juridisk kjønn, *uavhengig* av kroppslige/medisinske forhold.

LLH mener helt klart at praksisen ovenfor intersex-barn må endres, se eget punkt i høringssvaret, men høringsnotatets punkt 7 omhandler ellers kun den juridiske endringen av kjønn. LLH er redd det kan være forvirrende å snakke om barn med medfødt usikker somatisk kjønnsutvikling akkurat her.

Til punkt 13 Forslag til lov om endring av juridisk kjønn
LLH mener at forslaget til § 6 ikke er godt nok gjennomarbeidet. Vi har forståelse for at ønsket om å få innført loven raskt, gjør at lovens forhold til annen lovgivning ikke kan gjennomgås så grundig som ønskelig. Men LLH forutsetter at regjeringen vil se på den utstrakte, og unødvendige bruken av kjønnede begreper i alt fra lover til offentlige registre snarlig.

Overordnet er det uheldig at forslaget inneholder begrepet "kroppslig" kjønn, når hele bakgrunnen for rapporten og høringsnotatet nettopp er at kjønn er et mye videre begrep enn bare noe kroppslig. Vi forstår intensjonen bak begrepsbruken, og vi er enige i at ingen må miste etablerte rettigheter, eller frarøves muligheten til å opparbeide seg rettigheter grunnet skifte av juridisk kjønn. Vi mener likevel at dette kan formuleres annerledes. Regelen kan for eksempel slå fast at endring av juridisk kjønn ikke fratar noen etablerte rettigheter og plikter, eller muligheten til å opptjene eller stadfeste rettigheter og plikter.

I tillegg mener vi at begrepsbruken heller ikke løser alle problemer som kan oppstå i forbindelse med for eksempel regler om foreldrepermisjon, og –penger.

Et konkret eksempel er rundskriv fra NAV, som omtaler fedres og mødres opptjeningsrett[2]. Dette er regler av stor velferdsmessig betydning for den enkelte, og det må klargjøres tidlig hvordan disse reglene skal praktiseres.

Ting som ikke drøftes i høringsnotatet:

Tredje kjønnsalternativ
LLH mener det er på høy tid å innføre et tredje kjønnsalternativ i Norge. Selv om vi støtter oss helhjertet bak regjeringens forslag om å innføre mulighet til å endre juridisk kjønn uavhengig av medisinske forhold så fort som mulig, så støtter forslaget fortsatt opp om det binære forholdet mann-kvinne. LLH mener at en bredere forståelse av kjønn må innarbeides i lovverket.

LLH har forståelse for at tredje kjønn ikke behandles inngående i dette høringsnotatet, men LLH mener det haster med en innføring av en tredje kategori. Flere av de potensielt kompliserte sidene, som personnummerløsning er allerede utredet, og Skattedirektoratet har anbefalt en fremtidig personnummerløsning uten kjønnsmarkør[3]. En stor del av verdens befolkning kan i dag leve livet sitt som noe annet enn mann eller

---

[2] https://www.nav.no/rettskildene/Rundskriv/%C2%A7+14-6+Opptjening+av+rett+til+foreldrepenger.147664.cms

[3] Brev fra Skattedirektoratet til Finansdepartementet 30.06.2014

kvinne. Dette betyr at Norge i dette arbeidet med enkelthet kan se til andre lands erfaringsgrunnlag. Norge må også sørge for å ivareta personer som i sitt hjemland er registrert som noe annet enn mann og kvinne på en god måte. LLH stiller seg også meget positive til å hjelpe regjeringen i dette arbeidet. Vi har flere medlemmer og tillitsvalgte som har både faglig kunnskap om, og personlige erfaringer med kjønnsidentitet som strekker seg utover det binære forholdet mann-kvinne. Disse vil kunne bistå med sin ekspertise.

Spesielt om intersex-barn

I punkt 7.2.3 trekker notatet inn barn med usikker somatisk kjønnsforståelse når det er snakk om endring av kjønn for de under 7 år, noe som er et krav som ikke stilles for andre grupper i dette høringsnotatet. Notatet henviser da i praksis til det som kalles intersex-barn.

Intersex-barn er en særlig sårbar gruppe. Dette henger sammen med at det tradisjonelt har vært vanskelig å samle inn kunnskap om denne gruppen. Men først og fremst lider intersex-barn under det faktum at det i Norge er praksis for å operere rett etter fødsel, som oftest i retning av kvinnelige kjønnsorganer, og la det juridiske kjønnet automatisk følge dette. For LLH fremstår det som selvsagt at disse barna ville blitt en mye bedre ivaretatt gruppe, dersom man ikke hadde utsatt barna for unødvendige kirurgiske inngrep. Det sentrale må være at barnet er medisinsk velfungerende. Valg av barnets kjønn bør ikke foretas på vegne av disse barna etter fødsel, men heller vente til barnet det gjelder er modent nok til å komme med sin egen mening om kjønnsidentitet, og eventuelle medisinske behov og ønsker. Her kan lovgiver se til ny lovgivning på Malta, for å se hvordan dette kan gjøres[4].

Tokjønnsmodellen tar ikke godt nok hensyn til disse barna, og punkt 7.2.3 i høringsnotatet kan stå som et godt og konkret eksempel på hvorfor det haster med innføring av et tredje alternativ. Selv der hvor det er medisinsk umulig å fastslå et kjønn, tvinges man inn i én av kun to kategorier.

Personvern

Både ekspertgruppen og høringsnotatet fremhever viktigheten av en anerkjennelse av hvor personlig spørsmålet om kjønnsskifte er for den enkelte. Det er et spørsmål om identitet, og LLH vet at det for mange av de det gjelder er helt avgjørende med diskresjon knyttet til endring av kjønn. LLH mener derfor departementet ikke i tilstrekkelig grad har vurdert personvernhensyn for de som har gjennomgått kjønnsskifte, enten medisinsk eller juridisk. For den som har gjennomført slikt skifte vil det kunne oppleves som krenkende ikke selv å ha kontroll på når andre får tilgang på denne informasjonen.

Departementet må presisere hvordan de tenker at kjønn skal markeres i offentlige dokumenter. Som nevnt tidligere i høringen mener LLH at det er tvingende nødvendig med en gjennomgang av dagens kjønnede lovverk. Når det gjelder foreldre som endrer eller har endret juridisk kjønn, mener vi derimot at Norge umiddelbart må se til Sverige,

[4] http://tgeu.org/wp-content/uploads/2015/04/Malta_GIGESC_trans_law_2015.pdf

og la forelderens juridiske kjønn være det registrerte kjønnet i offentlige registre når forelderen ønsker dette[5].

LLH er åpne for at det kan finnes journaler hvor informasjon om at vedkommende har foretatt kjønnsskifte må være nedskrevet, men vi mener dette gjelder ytterst få journaler/arkiver og lignende. Graden av åpenhet om kjønnsskifte bør være opp til den som har gjennomført slikt skifte å vurdere.

Med vennlig hilsen, på vegne av Sentralstyret i LLH

Eirik Aimar Engebretsen
Juridisk rådgiver LLH- Landsforeningen for lesbiske, homofile, bifile og transpersoner

5 http://www.rfsl.se/?p=324&aid=12864